

Складові системи економічного аналізу формування та реалізації проекту державно-приватного партнерства

(Представлено д.е.н., проф. Грицишеним Д.О.)

В статті проаналізовано праці вчених сформували теоретичне підґрунтя та забезпечили розвиток окремих методологічних інструментів економічного аналізу. Здійснено оцінку сучасного стану методологічного інструментарію, що використовується для техніко-економічної оцінки ефективності державно-приватного партнерства. Визначено тлумачення об'єкту та предмету економічного аналізу ефективності функціонування державно-приватного партнерства. Визначено етапи формування та реалізації проекту державно-приватного партнерства: передінвестиційний економічний аналіз, економічний аналіз реалізації проекту державно-приватного партнерства, економічний аналіз реалізованого проекту. В ході дослідження було запропоновано класифікацію економічного аналізу формування та реалізації державно-приватного партнерства, яка враховує властивості даного виду діяльності та дозволить сформувати інформаційний простір для забезпечення інформаційних потреб як учасників державно-приватного партнерства, так і зацікавлених сторін.

Ключові слова: економічний аналіз; державне партнерство; приватне партнерство; об'єкт економічного аналізу; предмет економічного аналізу.

Постановка проблеми. Система економічного аналізу займає першочергову позицію у формуванні інформаційного простору управління державно-приватним партнерством. Для України дане питання є мало дослідженим, а актуальність державно-приватного партнерства як ефективного механізму управління державним майном, зросла лише в останні роки. Даний механізм взаємодії дозволяє набутти переваг різним інститутам соціально-економічних відносин як із сфери бізнес-середовища, так і з сфери публічного (державного) управління, при цьому: ефект для бізнесу полягає в отриманні економічних вигід, а для держави - в підвищенні якості відповідних послуг та забезпеченні певних екологічних, соціальних та економічних вигід для суспільства.

Зважаючи на складність механізму державно-приватного партнерства та багатовекторність їх управління, система економічного аналізу має бути трансформована для задоволення усієї сукупності учасників державно-приватного партнерства та інших учасників соціально-економічних відносин. Так, система економічного аналізу має оцінити не лише результати функціонування державно-приватного партнерства, але й ефект який отримає кожен його учасник зокрема та суспільство в цілому. «Економічний аналіз може використовуватися для формування цільових параметрів функціонування та розвитку різних економічних систем в таких розрізах: планування функціонування та прогнозування розвитку економічної системи – застосування аналітичної (результативної) інформації як основи формування параметрів стратегії й тактики діяльності; оцінка економічної політики (стратегії й тактики розвитку) – вивчення отриманих результатів діяльності як наслідків прийняття ефективних науково обґрунтованих управлінських рішень; діагностика стану економічної системи – виявлення причинно-наслідкових змін функціонування системи, визначення тенденцій та закономірностей розвитку; організаційно-методичне забезпечення контрольної діяльності; економічне обґрунтування прийняття управлінських рішень при формуванні та оцінці альтернативних варіантів з метою отримання очікуваних результатів» [14, с. 125]. Отже, економічний аналіз має формувати комплекс інформаційного забезпечення, яке надає уявлення про соціальні, економічні, екологічні та інфраструктурні ефекти державно-приватного партнерства.

Аналіз останніх досліджень. В Україні питання розвитку теоретичних, організаційних та методичних питань функціонування державно-приватного партнерства піднімалися вкрай обмежено та фрагментарно. Основоположниками розвитку сучасної науки економічного аналізу в Україні є доктори економічних наук, які присвятили свої наукові дослідження розвитку теорії та методології даної функціональної економічної науки, зокрема: О.В. Олійник, О.М. Галенко, О.А. Зоріна, Т.М. Ковальчук, І.Д. Лазаришина, Л.В. Гнилицька, Л.О. Примостка, І.М. Парасій-Вергуненко, В.М. Реслер. Розвиток економічного аналізу за окремими об'єктами або діяльності суб'єктів господарювання різних галузей представили в своїх дисертаційних дослідженнях: Д.О. Грицишен, С.О. Левицька, Я.Д. Крупка, Т.О. Тарасова, О.В. Кантаєва, В.М. Пархоменко, Ю.Ю. Мороз, О.М. Брадул, О.В. Мельниченко, О.А. Лаговська, Т.С. Осадча, І.В. Саух, Я.О. Измайлов, О.М. Дзюбенко, Я.М. Лисичко, О.В. Усатенко, О.М. Лукан, К.Ю. Поляк, В.Г. Виговський та інші. Окремі праці вітчизняних вчених присвячені формам реалізації державно-приватного партнерства,

зокрема в частині: оренди (Т.І. Хомуляк, І.В. Клименко, С.П. Ніколаєва, К.В. Романчук, Н.В. Головченко, В.І. Лентьєва, Н.М. Колос, Н.О. Лобода, Я.Д. Крупка, С.М. Лайчук та інші) та спільної діяльності (В.В. Євдокимов, Д.О. Грицишен, С.Ф. Легенчук, Л.А. Куришко, Н.Л. Правдюк, В.Т. Батіщев, Н.М. Батіщева, П.О. Куцик, В.П. Онищенко та інші).

Праці зазначених вчених сформулювали теоретичне підґрунтя та забезпечили розвиток окремих методологічних інструментів економічного аналізу. Проте, власне питання аналітичної оцінки ефективності державно-приватного партнерства, дослідженні не були. Так, поза увагою вчених залишилися питання економічного аналізу операцій з оренди державного майна, спільної діяльності за умов, що одним з учасників є орган державної влади та операцій концесії.

Викладення основного матеріалу. Для розробки дієвих організаційно-методичних положень економічного аналізу ефективності державно-приватного партнерства є потреба в оцінці сучасного стану методологічного інструментарію, що використовується для техніко-економічної оцінки ефективності державно-приватного партнерства. Відповідно, в даному напрямі є потреба у: ідентифікації завдань економічного аналізу ефективності функціонування державно-приватного партнерства; вивченні системи нормативно-правових актів, що регулюють дане питання та виявити і оцінити методичні прийоми, що ними передбачені.

«Економічний аналіз як прикладна функціональна наука має тісний взаємозв'язок з практикою; вивчає, розробляє, удосконалює методи отримання, обробки інформації про економічні явища та процеси, їх становлення та розвиток. Практика тут є джерелом пізнання, адже існування економічного аналізу як науки викликано потребами практики; є основою пізнання, його рушійною силою – пронизуючи весь процес наукового пізнання, починаючи від емпіричного його рівня і до побудови абстрактних теорій, постійний рух від конкретного до абстрактного і у зворотному напрямі; фундаментальним спрямуванням (метою у загальному розумінні) – наукове пізнання відбувається не заради самого себе, а для забезпечення регулювання економічних явищ і процесів, їх розвитку, підсилення позитивних тенденцій і нівелювання негативів; є складовою критерію істинності та цінності отриманого знання – перевірка знання на істинність є складним і неоднозначним процесом, враховуючи постійну динамічність економічного середовища» [14, с. 292].

Аналізуючи тезу вченої-аналітика О.В. Олійник, варто зупинитися на тому, що автор вбачає в економічному аналізі процес пізнання, відповідно об'єктом цього пізнання є соціально-економічні відносини, що проявляються в державно-приватному партнерстві. В подальшому дослідниця наголошує, що економічний аналіз забезпечує регулювання таких відносин. Це в повній мірі відповідає місцю економічного аналізу в передінвестиційному процесі проектування державно-приватного партнерства в частині формуванні техніко-економічної оцінки ефективності проекту державно-приватного партнерства. Так, за умови, що отримані аналітичні показники вказують високу або низьку ефективність, органом державної влади будуть прийматися рішення щодо можливості оголошення конкурсу з визначення приватного партнера, а приватний партнер прийматиме рішення щодо прийняття участі в такому конкурсі. В цілому реалізація того чи іншого державно-приватного партнерства може відобразитися на інфраструктурі як окремої громади, так і регіону або регіонів в цілому. Отже, є потреба в оцінці ефекту для кожного учасника та зацікавленої особи відповідно суспільної значимості проекту державно-приватного партнерства, що реалізується.

Економічний аналіз є особливою системою формування інформаційного простору як суб'єкта господарювання так певних соціально-економічних відносин, якими і являється державно-приватне партнерство. В даному випадку функції та завдання економічного аналізу значно розширюються, трансформується об'єкт та предмет економічного аналізу як функціональної економічної науки.

Об'єкт економічного аналізу при вивченні його розвитку в контексті забезпечення реалізації державно-приватного партнерства вимагає особливого дослідження. На важливості даного елементу систему наголошувала О.В. Олійник: «Об'єкт економічного аналізу і є саме тим елементом, задля якого формується відповідна система. При цьому надзвичайно складним є процес ідентифікації, що саме є об'єктом цієї системи, що відноситься до середовища тощо. Усталеного підходу до тлумачення аналітичних об'єктів до сьогодні немає. З одного боку, розвиток аналітичної науки дозволив виділити основні складові економічного аналізу, сформувати понятійно-категорійний апарат. З іншого, постійно тривають дискусії щодо меж економічного аналізу, його змістовного наповнення. На рівні окремого суб'єкта господарювання об'єкт системи економічного аналізу може бути заданий так званим оригінал-об'єктом – системою підприємства. Відповідно, функціонально-цільове спрямування такої системи передбачає створення нового якісно-змістовного знання на підставі аналітичної переробки інформаційних масивів, що зменшує невизначеність та ризики. Потреба у формуванні якісної інформаційної бази прийняття управлінських рішень суб'єктами господарювання спричиняє необхідність перманентного удосконалення методології та організації економічного аналізу» [14, с. 197]. В результаті можна констатувати, що економічний аналіз дозволить сформувати нове економічне знання про суспільні процеси.

Розглядаючи економічний аналіз в системі управління окремим суб'єктом господарювання об'єкт та предмет економічного аналізу значно звужується, зокрема в класичному розумінні під об'єктом економічного аналізу розуміють господарську діяльність підприємства, а під предметом причинно-наслідкові зв'язки стану господарської діяльності. Такої думки дотримується І.Д. Лазарішина: «Виокремлюючи сутність предмету та об'єктів аналізу, варто предметом економічного аналізу вважати причинно-наслідкове дослідження економічних інформаційних характеристик об'єктів економічного аналізу. Отже, предмет економічного аналізу – це дослідження інформації щодо стану, властивостей, зав'язків та реакції (поведінки) об'єктів економічного аналізу на вплив з боку зовнішнього та внутрішнього середовища в ідентифікованих просторово-часових межах. Предметом економічного аналізу як науки, виходячи з того, що це є форма суспільної свідомості, є формування інформаційного відображення, відтворення природи, стану, структури та поведінки об'єктів економічного аналізу. У полі зору дослідника предмета економічного аналізу знаходяться властивості, сторони і зв'язки об'єктів економічного аналізу» [10, с. 143]. Вчена, в більшій мірі, під предметом економічного аналізу розуміє дослідження інформації, проте на нашу думку, це процес пізнання соціально-економічних процесів через оцінку причинно-наслідкових зв'язків.

Зауважимо, що в окремих наукових працях дані категорії економічного дослідження розширюються до зв'язків із навколишнім середовищем. Зокрема Д.О. Грицишен в своїй докторській дисертації обґрунтовує предметно-об'єктне поле еколого-економічного аналізу як якісно нового виду аналітичного забезпечення управління еколого-економічною безпекою промислового підприємства в забезпеченні сталого розвитку. Так, вчений пропонує наступні підходи до розуміння об'єкту та предмету еколого-економічного аналізу:

«- предметом еколого-економічного аналізу є причинно-наслідкові зв'язки, які характеризують стан взаємозв'язку господарської діяльності з навколишнім середовищем та визначають рівень еколого-економічної безпеки промислового підприємства.

- об'єктом еколого-економічного аналізу є господарська діяльність в частині взаємозв'язків з навколишнім середовищем, які визначають рівень еколого-економічної безпеки промислового підприємства» [4, с. 386–387].

Спираючись на вище викладене та специфіку функціонування державно-приватного партнерства вважаємо за доцільне презентувати наступне тлумачення об'єкту та предмету економічного аналізу ефективності функціонування державно-приватного партнерства відповідно:

- об'єкт економічного аналізу ефективності функціонування державно-приватного партнерства є проект державно-приватного партнерства на усіх стадіях його формування і реалізації та ефект, що буде або отриманий усіма учасниками проекту та суспільна значущість;

- предметом економічного аналізу ефективності функціонування державно-приватного партнерства є причинно-наслідкові зв'язки, які характеризують проект державно-приватного партнерства на усіх стадіях його формування і реалізації з позиції отриманого ефекту усіма учасниками проекту та суспільна значущість.

Зважаючи на зазначений підхід до об'єкту економічного аналізу, його можна охарактеризувати за наступними:

- по-перше, властивості об'єкту майна, що знаходиться у державній, комунальній власності або власності територіальних громад (інфраструктурний комплекс, цілісний майновий комплекс, транспортна інфраструктура, земельні ресурси та інші). Так, за допомогою аналітичного інструментарію є можливість оцінити ефективність використання окремого об'єкту майна та визначити доцільність його модернізації та подальшого використання за участі приватного партнера. Зауважимо, що залежно від виду та властивостей такого майна залежатиме власне сам проект державного приватного партнерства та форма його реалізації (концесія, оренда, спільна діяльність, управління майном, інша);

- по-друге правова форма об'єкту державного майна та його власник. Майно може належати різним інститутам державної влади, зокрема органам державної влади (міністерства, агентства, служби, комісії та інші), органам місцевої влади (обласні державні адміністрації та ради, місцеві ради, районні адміністрації та ради, об'єднанні територіальні громади) та державні або комунальні підприємства. В залежності від власника об'єкту державного майна визначатиметься й аналітична оцінка, тобто здійснюється оцінка вигід від теперішнього використання об'єкту відповідним власником так і потенційні економічні вигоди як для державного інституту, так і приватного партнера. За умови оперативного економічного аналізу під час реалізації проекту державно-приватного партнерства оцінюються уже отримані економічні вигоди. При оцінці уже реалізованого проекту економічний аналіз визначає ефект для кожного учасника та суспільну значимість, а в окремих випадках є можливість продовження строку його функціонування;

- по-третє, обрана форма реалізації проекту державно-приватного партнерства. Відповідно до Закону України про державно-приватне партнерство може реалізовуватися за наступними формами: концесія; управління майном (виключно за умови передбачення у договорі, укладеному в рамках державно-

приватного партнерства, інвестиційних зобов'язань приватного партнера); спільна діяльність; інші договори. Кожна форма реалізації проекту державно-приватного партнерства визначає порядок використання державного майна та участь кожного учасника. Крім того, в залежності від форми реалізації проекту державно-приватного партнерства визначається ефект, який має отримати кожен учасник та здійснюється оцінка суспільної значимості відповідного проекту, що є основним об'єктом економічного аналізу. Діючим законодавства, що регулює державно-приватне партнерство, визначено особливості взаємодії органу державної влади із приватним партнером. Така взаємодія несе за собою сукупність фінансово-економічних розрахунків, які в подальшому підлягають аналітичній оцінці;

- по-четверте, положення договору про державно-приватне партнерство. Положення докору залежатимуть від проведеної техніко-економічної оцінки проекту державно-приватного партнерства. Так, техніко-економічна оцінка проекту державно-приватного партнерства визначає сильні та слабкі сторони проекту, можливості та загрози проекту, надає оцінку зовнішньому середовищу. Усе зазначене впливає на умови за якими приватний партнер буде використовувати об'єкт державної власності. В даному контексті можна навести наступні приклади: при концесії – концесійні платежі, порядок модернізації об'єкту та суттєвість модернізації, порядок оцінки економічних вигід приватного партнера; при оренді – порядок використання об'єкту оренди та орендні платежі; при спільній діяльності – частка кожного учасника та порядок розподілу фінансових результатів. Поточний та оперативний економічний аналіз дозволяє оцінити причинно-наслідкові зв'язки щодо досягнутих результатів та їх відповідність договору. В окремих випадках, коли відбулися значні зміни у зовнішньому середовищі (наприклад бойові дії, військовий стан, міжнародні санкції, інфляція, реформування відповідної галузі), аналітик дає пропозиції щодо можливих змін умова договору через об'єктивні соціально-економічні та політико-правові причини. Тобто система економічного аналізу формує інформаційний простір як прийняття управлінських рішень учасниками державно-приватного партнерства, так і впливає на систему договірних процесу та подальшого виконання і зміни умов договору.

Таким чином, об'єкт економічного аналізу ефективності функціонування державно-приватного партнерства є складною системою відносин та процесів, які мають значно ширше значення, ніж об'єкт економічного аналізу господарської діяльності окремого підприємства. Тобто запропоноване визначення є узагальненням цілої сукупності об'єктів на різних етапах формування та реалізації проекту державно-приватного партнерства. Більш детально об'єкт економічного аналізу та ідентифікація його властивостей буде представлено а параграфі 2.1 в контексті моделювання

Виходячи із предмету та об'єкт економічного аналізу ефективності функціонування державно-приватного партнерства, *метою такого напрямку аналітичного забезпечення* є: оцінка ефектів реалізації проекту державно-приватного партнерства для усіх його учасників та зацікавлених сторін через встановлення причинно-наслідкових зв'язків, що дозволяє забезпечувати комплексну інформаційну підтримку для прийняття управлінських рішень щодо трансформації параметрів функціонування державно-приватного партнерства та досягнення його цілей.

Виходячи із визначеної мети економічного аналізу відбувається й трансформація його завдань. В науковій літературі даному питанню присвячено вагому кількість наукових праць. Зауважимо, що зважаючи на місце економічного аналізу в прийнятті управлінських рішень та його мінливість до детермінантів внутрішнього та зовнішнього середовища, завдання економічного аналізу не є сталими, а тому можуть змінюватися в залежності від змін середовищ та трансформації власне об'єкт пізнання.

В даному контексті варто процитувати вітчизняну вчену О.В. Олійник: «формулювання завдання передбачає здійснення процесу перетворення наявної проблеми через її розкладання на складові, виділення взаємопов'язаної сукупності підпроблем, уточнення їх змісту, конструкція чи реконструкція тощо. Завдання економічного аналізу не є сталими, вони є адекватними до тих змін, які відбуваються з суб'єктом, об'єктом, зовнішнім середовищем» [14, с. 198]. В свою чергу І.Д. Лазаришина, досліджуючи проблеми економічного аналізу зазначала: «завдання економічного аналізу є забезпечення ефективності прогнозування, планування, регулювання, обліку, контролю, організації та стимулювання в системі управління господарюючим суб'єктом об'єднаннями чи його структурними підрозділами притаманними тільки економічному аналізу методами і прийомами з метою забезпечення його стійкості як у поточному періоді, так і на перспективу у ринково-орієнтованому середовищі» [10, с. 125]. В результаті дослідницею виділено 32 завдання економічного аналізу господарської діяльності окремого підприємства, окремі з яких можна адаптувати до державно-приватного партнерства.

Ми вважаємо, що завдання економічний аналізу має здійснюватися за відповідними етапами та процесом їх організації. Такими етапами є етапи формування та реалізації проекту державно-приватного партнерства, а саме:

- передінвестиційний економічний аналіз: техніко-економічна оцінка проекту та стратегічний аналіз проекту державно-приватного партнерства. Використовуються методи стратегічного аналізу та інвестиційного аналізу, для визначення попередньої ефективності такого проекту для органів державної влади;

- економічний аналіз реалізації проекту державно-приватного партнерства: поточний та оперативний економічний аналіз господарської діяльності державно-приватного партнерства. Використовуються методи техніко-економічного аналізу, фінансового аналізу та поточного інвестиційного аналізу для поточного управління та можливих змін договору про державно-приватне партнерство;

- економічний аналіз реалізованого проекту: ретроспективний економічний аналіз ефективності реалізації проекту державно-приватного партнерства. Використовуються методи техніко-економічного та фінансового аналізу.

Кожен із зазначених етапів, передбачає свою сукупність завдань аналітичної оцінки, під етапи аналітичної оцінки, сукупність методів економічного аналізу, порядок застосування методів економічного аналізу, інформаційне забезпечення, документальний супровід та результативний документ. Зауважимо лише, що в науковій літературі виділяють дві групи методів економічного аналізу, зокрема загальнонаукові та спеціальні. До спеціальних методів економічного аналізу належать наступні методичні прийоми: середні, абсолютні та відносні величини, порівняння (горизонтальне, вертикальне, трендові), групування, аналіз динамічних рядів, факторний аналіз, балансове узагальнення, кореляційно-регресійний аналіз. Зазначену сукупність методів можливо використати для оцінки ефективності формування та реалізації проекту державно-приватного партнерства.

Зважаючи на вищевказане, система економічного аналізу повинна забезпечити реалізацію сукупності завдань та запитів різних зацікавлених сторін. Це вимагає застосування багатовекторного методологічного інструментарію, а отже використання різних видів економічного аналізу. Для формування комплексного уявлення про систему економічного аналізу та забезпечення його організаційно-методичними положеннями, що дозволять в повній мірі пізнати процес формування та реалізації державно-приватного партнерства, є потреба в розвитку класифікації економічного аналізу та її адаптації до специфіки реалізації державно-приватного партнерства.

Досліджуючи класифікацію економічного аналізу варто зауважити на різносторонніх підходах та їх мінливість до зовнішнього середовища. Зокрема, вітчизняна дослідниця С.В. Калабухова вказує, що «У ХХІ ст. відбувається стрімкий розвиток інформаційних технологій, їх якісне та кількісне зростання, що впливає і на організаційно-технологічні аспекти аналітичного забезпечення управління суб'єктами господарювання. Тому постає необхідність його класифікації за новими ознаками і для цього пропонується додати нову класифікаційну ознаку — топологічну, яка характеризує рух у просторі та безперервність відображення реальної господарської дійсності — і в цьому контексті поділити аналітичне забезпечення управління суб'єктами господарювання на: економічну аналітику та економічний аналіз» [5, с. 152]. Дослідниця пропонує розширювати класифікаційні ознаки, що є цілком логічним за умов виникнення нових об'єктів управління та форм організації бізнесу, чим і є державно-приватне партнерство.

В свою чергу І.Д. Лазаришина вважає, що «виокремлення та застосування нових видів економічного аналізу, поряд з існуючими видами, підпорядковується ідеї максимального забезпечення корисності економічного аналізу з точки зору системи управління та інших зацікавлених сторін. Предмет економічного аналізу в умовах ринкової економіки значно ускладнюється, диверсифікується, зростає число підходів забезпечення його пізнання. Окремі види економічного аналізу дозволяють реалізувати відповідні підходи до розкриття сутності та максимально можливого числа сторін предмета економічного аналізу – явищ, процесів, відносин, що є суттю звичайної діяльності та надзвичайних подій підприємства та інших центрів відповідальності стосовно внутрішніх ресурсів та зовнішнього середовища, техніко-економічних, фінансово-економічних, еколого-економічних та соціально-корпоративних інтересів та сторін, відображених через систему економічної інформації» [10, с. 165].

Сьогодні в науковій літературі виділяють різну сукупність методів економічного аналізу. Зокрема, О.В. Олійник [13] вважає, що економічний аналіз варто класифікувати за наступними групами ознак класифікації економічного аналізу, з позиції його вивчення як системи, тобто застосування системного підходу:

- за суб'єктами: рівні управління, користувачі інформаційних ресурсів, періодичні проведення, підхід до організації;

- за об'єктами: ієрархічність об'єктів, ієрархічність об'єктів на мікрорівні;

- за мовою: організаційна форма, повнота охоплення об'єктів, технологія, обсяг досліджень, часова спрямованість, час проведення.

Із зазначеного переліку ознак економічного аналізу до державно-приватного партнерства можливо адаптувати:

- за суб'єктами, адже кожен окремий етап формування та реалізації державно-приватного партнерства передбачає різну організаційну форму економічного аналізу та різного суб'єкта;

- за ієрархічністю об'єктів, зокрема вище визначенні характеристики об'єкт економічного аналізу визначають різні підходи до підбору методичного інструментарію;

- за мовою відповідають усі зазначенні ознаки, зокрема організаційна форма залежить від форми реалізації проекту та етапу формування та реалізації; повнота охоплення об'єктів, технологія та обсяг досліджень можуть передбачити різні напрями здійснення економічного аналізу, а отже й види; часова спрямованість та час проведення залежить від етапу формування та реалізації проекту державно-приватного партнерства;

Подібна позиція щодо видів економічного, але без їх групування за елементами системи, висвітлена в докторській дисертації І.Д. Лазаришиної [10, с. 190-192], яка виділяє наступні класифікаційні ознаки: за часом проведення, просторовою формою, документальним оформленням, обсягом, організаційною формою, методикою дослідження, ступенем визначеності, центрами відповідальності, суб'єктами, характером проведення і охоплення питань, призначенням результатів, до ступом до результатів аналізу.

Грицишен Д.О. виділяє наступні види економічного аналізу за рівнями:

- суб'єктивно-об'єктні: за відношенням до користувача (внутрішній, зовнішній), організаційна форма (централізований, децентралізований, інтегрований), періодичність проведення (разовий, періодичний, систематичний), повнота охоплення об'єктів (суцільний, вибірковий);

- методологічний рівень: за способом проведення (евристичні методи, розрахунково-аналітичні методи), за методикою дослідження (порівняльний, ситуаційний, кореляційний, факторний, рейтинговий, SWOT-аналіз, інші), обсяг дослідження (комплексний, тематичний).

Виходячи із вищевикладеного пропонуємо наступну класифікацію економічного аналізу формування та реалізації державно-приватного партнерства (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація економічного аналізу формування та реалізації державно-приватного партнерства

Ознака 1	Вид 2	Характеристика 3
За суб'єктом здійснення аналітичних процедур	Внутрішній	Аналітичні процедури здійснює відповідальна особа – працівник підприємства-приватного партнера. Зазвичай на етапах реалізації проекту – поточний, оперативний та ретроспективний аналіз проекту
	Зовнішній	Аналітичні процедури здійснює залучений суб'єкт господарювання – консалтингова фірма. Здійснює консалтингова фірма на замовлення органу державної влади. Зазвичай передінвестиційний аналіз – техніко-економічна оцінка проекту.
Організаційна форма	Централізований	Здійснюється на етапах реалізації проекту державно-приватного партнерства, відділом, за яким закріплені роботи із здійснення аналітичних процедур
	Децентралізований	Здійснюється децентралізовано на етапах реалізації проекту державно-приватного партнерства, різними суб'єктами. Є можливість здійснення аналітичних процедур навіть різними учасниками державно-приватного партнерства як працівниками так із залученням сторонніх осіб на умовах договору
	Інтегрований	Поєднує в собі елементи децентралізованої та централізованої форми організації економічного аналізу. Залежить від специфіки проекту державно-приватного партнерства
Періодичні проведення	Разовий	Здійснюється лише один раз. Прикладом є техніко-економічна оцінка проекту державно-приватного партнерства, що здійснюється сторонньою особою на замовлення органу державної влади
	Періодичний	Здійснюється періодично для виконання певного завдання або оцінки досягнення цілей проекту державно-приватного партнерства за певний період. Наприклад, фінансовий аналіз або аналіз досягнення ефектів за певний період часу або етап реалізації проекту
	Систематичний	Здійснюється постійно для оперативної та поточної оцінки стану реалізації проекту державно-приватного партнерства

Зміст аналізу	Комплексний	Аналітичні процедури застосовуються для оцінки ефективності формування або реалізації державно-приватного партнерства в цілому. Прикладом є техніко-економічна оцінка проекту державно-приватного партнерства перед оголошенням конкурсу
	Тематичний	Аналітичні процедури застосовуються для оцінки окремого об'єкту або ефекту певного учасника проекту державно-приватного партнерства
За часовими формами	Стратегічний	Здійснюється аналітична оцінка зовнішнього середовища, можливих загроз, переваг та можливостей проекту державно-приватного партнерства. До стратегічного аналізу можна віднести техніко-економічну оцінку проекту перед оголошенням конкурсу щодо обрання приватного партнера
	Поточний (оперативний)	Здійснюється аналітична оцінка реалізації проекту державно-приватного партнерства із метою формування інформаційного простору поточного управління
	Ретроспективний	Аналізується процес реалізації проекту за певний звітний період або по закінченню строку договору про державно-приватне партнерство
За сукупністю об'єктів аналітичного дослідження	Фінансовий аналіз	Здійснюється оцінка фінансових показників та економічних вигід від реалізації проекту державно-приватного партнерства, оцінюються фінансові ризики та фінансовий стан державно-приватного партнерства
	Техніко-економічний	Оцінюються техніко-економічні показники реалізації державно-приватного партнерства
	Соціально-економічний	Здійснюється аналітична оцінка соціально-економічних ефектів, які отримано або буде отримано в результаті реалізації проекту державно-приватного партнерства

Запропонована класифікація економічного аналізу формування та реалізації державно-приватного партнерства враховує властивості даного виду діяльності та дозволить сформувати інформаційний простір для забезпечення інформаційних потреб як учасників державно-приватного партнерства, так і зацікавлених сторін.

Основоположними елементами системи економічного аналізу будь-якого економічного явища чи процесу є його принципи. «Функціонування економічного аналізу уможливується існуванням та взаємодією різних за характером та тривалістю дії принципів. Саме завдяки дотриманню основних правил та закономірностей щодо процесу пізнання економічних об'єктів з використанням методу економічного аналізу, створюється та удосконалюється його методологія, організація та відповідні методики, забезпечується системність і якість аналізу. З погляду первинності, звичайно, пріоритетним є забезпечення методичних засад функціонування економічного аналізу на основі збалансованої системи принципів. Свідоме або несвідоме неврахування тих чи інших ключових принципів може призвести до заниження або завищення аналітичних оцінок. При цьому слід враховувати, що є принципи, які обумовлюють граничний, максимально можливий рівень корисності, а є також сукупність базових принципів, які дозволяють формувати середній, альтернативний граничному, рівень корисності аналітичної інформації» [9, с. 96].

В науковій літературі виділяють різну сукупність принципів економічного аналізу як за окремими об'єктами так і господарської діяльності в цілому. Можна навести загальний перелік принципів економічного аналізу, що виділяють в наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених ([6], [7], [3], [1], [12], [8], [15], [2], [11], [16], [6]): системності; комплексності; конкретності; дієвості; рейтингової оцінки; демократизму; принцип цілісності; всебічності; субординації; динамізму; випереджуючого відображення; адаптивності; паралелізму; ритмічності; безперервності; прямоточності; пропорційності; державності; науковості; оперативності (своєчасності); об'єктивності; ефективності (економічності); автономності; варіативності; повноти; послідовності; доречності; достовірності; обґрунтованості; спадкоємності; періодичності; зрозумілості (адекватності); порівнянності; плановості, релевантності, узгодженості, суттєвості.

Аналізуючи зміст та значення зазначених принципів економічного аналізу, варто наголосити, що окремі з них, радше відповідають певним вимогам, або ж якісним характеристикам. Певні із означених принципів можна застосувати до економічного аналізу як функціональної економічної науки. Зважаючи на специфіку об'єкту дослідження – формування та реалізація державно-приватного партнерства, його правове регулювання та можливість реалізації в різних сферах та галузях економічної діяльності, вважаємо, що склад принципів економічного аналізу має бути розподілений за наступними напрямками:

- принципи організації економічного аналізу ефективності формування та реалізації проєктів державно-приватного партнерства. Тобто правила та вимоги, яким повинен відповідати процес організації суб'єктів економічного аналізу та процес організації аналітичної роботи тобто використання методичного інструментарію;

- принципи застосування аналітичних процедур для оцінки ефективності формування та реалізації державно-приватного партнерства. До таких принципи належать правила та вимоги щодо вибору, механізму застосування методичного інструментарію, формування інформаційного забезпечення та представлення результатів аналітичних процедур для учасників державно-приватного партнерства та інших заінтересованих сторін.

Виділення принципів економічного аналізу дозволяє структурувати аналітичну роботу як на окремому підприємстві, так і в системі управління формуванням та реалізацією державно-приватного партнерства. Склад та зміст принципів економічного аналізу ефективності формування та реалізації державно-приватного партнерства представлено в табл. 2.

Таблиця 2

Склад та зміст принципів економічного аналізу ефективності формування та реалізації державно-приватного партнерства

Принцип	Характеристика
1	2
Принципи організації економічного аналізу	
Демократизму	Сукупність принципів економічного аналізу, яким повинна відповідати організація економічного аналізу на усіх етапах формування та реалізації проєкту державно-приватного партнерства. Визначають взаємодію між учасниками аналітичного процесу та визначають процедури налагодження ефективності системи інформаційно-комунікаційних зв'язків
Субординації	
Оперативності	
Об'єктивності	
Принципи застосування аналітичних процедур	
Комплексності	Сукупність принципів економічного аналізу, що визначають об'єкту та часову охопленість аналітичних досліджень процесів формування та реалізації державно-приватного партнерства
Системності	
Конкретності	Сукупність принципів економічного аналізу, які визначають якісні властивості, яким повинна відповідати аналітична інформація про ефективності формування та реалізації проєкту державно-приватного партнерства
Порівнянності	
Повноти	
Достовірності	
Зрозумілості	
Безперервності	Сукупність принципів економічного аналізу, які визначають вимоги, яким має відповідати державно-приватне партнерство на етапі його реалізації, що можливо оцінити лише за допомогою аналітичних процедур
Автономності	
Релевантності	Сукупність принципів економічного аналізу, які визначають порядок використання аналітичної інформації в управління процесами формування та реалізації державно-приватного партнерства
Дієвості	
Випереджуючого відображення	
Узгодженості	
Суттєвості	

Зазначені принципи економічного аналізу дозволяють сформулювати якісне аналітичне забезпечення управління державно-приватним партнерством та прийняття рішень зацікавленими сторонами.

Таким чином, нами обґрунтована специфіка елементів системи економічного аналізу ефективності реалізації державно-приватного партнерства, зокрема об'єкт, предмет, мета та завдання, види та принципи економічного аналізу. Усе зазначене дозволяє сформулювати комплексне уявлення про економічний аналіз як систему пізнання економічних явищ та процесів. Все це можна покласти в основу комплексної моделі системи економічного аналізу ефективності формування та реалізації державно-приватного партнерства, яка представлена на рисунку 1.

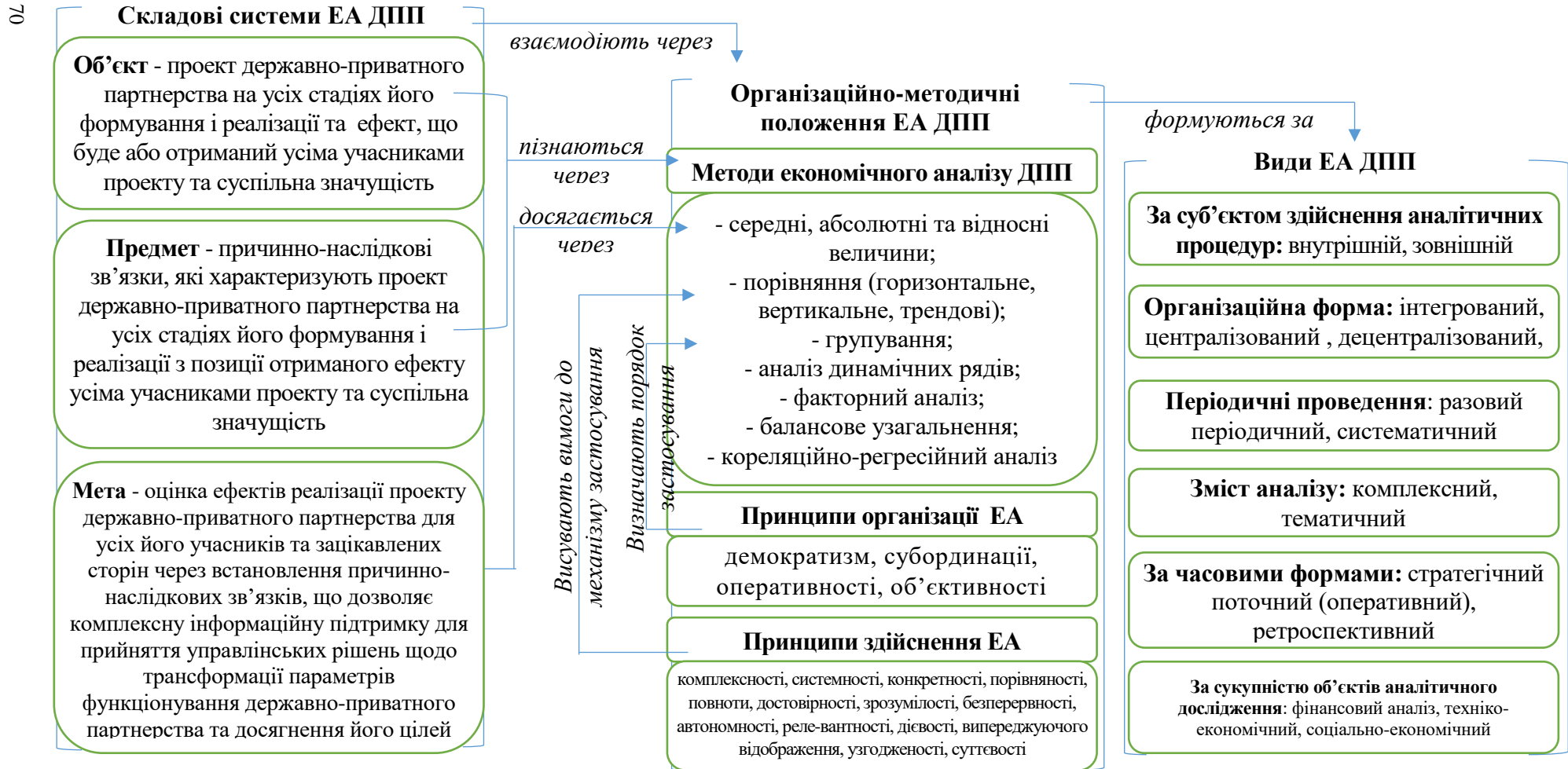

Рис. 1. Модель системи економічного аналізу ефективності формування та реалізації державно-приватного партнерства

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі вище представленого можна сформулювати наступні висновки:

1) обґрунтовано організаційно-методологічні положення економічного аналізу ефективності формування та реалізації проекту державно-приватного партнерства через змістовне наповнення основних елементів системи аналізу, якими вступають об'єкт, предмет, мета та завдання;

2) уточнено склад методичних прийомів та обґрунтовано новий склад принципів економічного аналізу, які згруповані за напрямками: принципи організації та принципи здійснення економічного аналізу ефективності формування та реалізації проекту державно-приватного партнерства;

3) розроблено власну класифікацію видів економічного аналізу ефективності формування та реалізації проекту державно-приватного партнерства.

Усе вище зазначене лягло в основу розробленої моделі системи економічного аналізу ефективності формування та реалізації державно-приватного партнерства, яка визначає напрями трансформації організаційно-методичних положень для формування якісного інформаційного забезпечення управління державно-приватним партнерством.

Список використаної літератури:

1. Барнгольц С.Б. Методология экономического анализа : учебн. пособие / С.Б. Барнгольц, М.В. Мельник. – М. : Финансы и статистика, 2009. – 240 с. – С. 28–36.
2. Болюх М.А. Экономический анализ : учебн. пособие / М.А. Болюх, В.З. Бурчевский, М.И. Горбатюк. – К. : КНЭУ, 2009. – 556 с. – С. 52–53.
3. Гитляровская Л.Т. Экономический анализ : учебн. пособие / Л.Т. Гитляровская. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2011. – 527 с. – С. 7–8.
4. Грицишен Д.О. Бухгалтерський облік в системі управління економіко-екологічною безпекою промислових підприємств : монографія / Д.О. Грицишен. – Житомир : ЖДТУ, 2015. – 540 с.
5. Калабухова С.В. Систематизація видів аналітичного забезпечення управління суб'єктами підприємницької діяльності / С.В. Калабухова // Вчені записки. – 2012. – № 14. – С. 146–152.
6. Ковалев В.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / В.В. Ковалев, О.Н. Волкова. – М. : ПБОЮЛ, 2012. – 424 с. – С. 13–14.
7. Коробов М.Я. Финансово-экономический анализ деятельности предприятий : учебн. пособие / М.Я. Коробов. – К. : Знание, 2009. – 378 с. – С. 21–23.
8. Лазаришина И.Д. Экономический анализ в Украине: история, методология, практика : монография / И.Д. Лазаришина. – Ровно : НУВГП, 2010. – 369 с. – С. 156–157.
9. Лазаришина И.Д. Принципи економічного аналізу як інструмент забезпечення його якості / И.Д. Лазаришина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/20971/2/DSESES_2017_Lazaryshyna_I_DPryntsyru_ekonomichnoho_96-98.pdf.
10. Лазаришина И.Д. Экономический анализ в Украине: история, методология, практика : монография / И.Д. Лазаришина. – Рівне : НУВГП, 2005. – 369 с.
11. Мельник В.М. Основы экономического анализа : учебн. пособие / В.М. Мельник. – К. : Кондор, 2010. – 128 с. – С. 21–22.
12. Мных Е.В. Экономический анализ / Е.В. Мных. – К. : Центр научной литературы, 2009. – 472 с. – С. 21–22.
13. Олійник О.В. Формування моделі систематизації видів та напрямів економічного аналізу / О.В. Олійник // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2009. – № 2 (48).
14. Олійник О.В. Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін : монографія / О.В. Олійник. – Житомир : ЖДТУ, 2008. – 653 с.
15. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г.В. Савицкая. – Мн. : ООО «Новое знание», 2008. – 688 с. – С. 25–27.
16. Чигиринская О.С. Теория экономического анализа : учебн. пособие / О.С. Чигиринская, Т.М. Власюк. – К. : Центр научной литературы, 2010. – 232 с. – С. 60.

References:

1. Barngol's, S.B. and Mel'nik, M.V. (2009), *Metodologija jekonomicheskogo analiza*, Finansy i statistika, Moskva, 240 p., pp. 28–36.
2. Boljuh, M.A., Burchevskij, V.Z. and Gorbatjuk, M.I. (2009), *Jekonomicheskij analiz*, KNJeU, Kiev, 556 p., pp. 52–53.
3. Gitljarovskaja, L.T. (2011), *Jekonomicheskij analiz*, JuNITI-DANA, Moskva, 527 p., pp. 7–8.
4. Grycyszen, D.O. (2015), *Buhgalters'kyj oblik v systemi upravlinnja ekonomiko-ekologichnoju bezpekoju promyslovyh pidpryjemstv*, monografija, ZhDTU, Zhytomyr, 540 p.
5. Kalabuhova, S.V. (2012), «Systematyzacija vydiv analitychnogo zabezpechennja upravlinnja sub'jektamy pidpryjemny'koi' dijal'nosti», *Vcheni zapysky*, No. 14, pp. 146–152.
6. Kovalev, V.V. and Volkova, O.N. (2012), *Analiz hozjajstvennoj dejatel'nosti predprijatija*, PBOJuL, Moskva, 424 p., pp. 13–14.
7. Korobov, M.Ja. (2009), *Finansovo-jekonomicheskij analiz dejatel'nosti predprijatij*, Znanie, Kiev, 378 p., pp. 21–23.

8. Lazarishina, I.D. (2010), *Jekonomicheskij analiz v Ukraine: istorija, metodologija, praktika*, monografija, NUVGP, Rovno, 369 p., pp. 156–157.
9. Lazaryshyna, I.D. (2017), «Pryncypy ekonomichnogo analizu jak instrument zabezpechennja jogo jakosti», available at: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/20971/2/DSESES_2017_Lazaryshyna_I_DPryntsyipy_ekonomichnoho_96-98.pdf
10. Lazaryshyna, I.D. (2005), *Ekonomichnyj analiz v Ukrai'ni: istorija, metodologija, praktyka*, monografija, NUVGP, Rivne, 369 p.
11. Mel'nik, V.M. (2010), *Osnovy jekonomicheskogo analiza*, Kondor, Kiev, 128 p., pp. 21–22.
12. Mnyh, E.V. (2009), *Jekonomicheskij analiz*, Centr nauchnoj literatury, Kiev, 472 p., pp. 21–22.
13. Olijnyk, O.V. (2009), «Formuvannja modeli systematyzacii' vydiv ta naprjamiv ekonomichnogo analizu», *Visnyk Zhytomyr's'kogo derzhavnogo tehnologichnogo univertsytetu*, Serija *Ekonomichni nauky*, No. 2 (48), P.
14. Olijnyk, O.V. (2008), *Rozvytok ekonomichnogo analizu v umovah instyucijnyh zmin*, monografija, ZhDTU, Zhytomyr, 653 p.
15. Savickaja, G.V. (2008), *Analiz hozjajstvennoj dejatel'nosti predprijatija*, ООО «Novoe znanie», Mn., 688 p., pp. 25–27.
16. Chigirinskaja, O.S. and Vlasjuk, T.M. (2010), *Teorija jekonomicheskogo analiza*, Centr nauchnoj literatury, Kiev, 232 p., P. 60.

Тігарчук Михайло Іванович – здобувач кафедри обліку і аудиту Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

– економічний аналіз державно-приватного партнерства.

Стаття надійшла до редакції 04.10.2018.